

УДК 378.637.011.31.035:002:001.5

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Артем Ткачов

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Блюхера, 2, 61168 Харків, Україна*

Розглянуто проблему підготовки педагогів до формування інформаційної компетентності особистості як суб'єкта навчання. Схарактеризовано основні наукові підходи до визначення поняття “інформаційна компетентність”, визначено умови підготовки педагогів до формування інформаційної компетентності молоді під час навчання.

Ключові слова: компетентність, інформаційна компетентність, особистість, умови підготовки педагогів.

Інформація за останні десятиріччя посіла одне з чільних місць у системі стратегічних цінностей людства. У таких умовах сформованість здатності знаходити необхідну інформацію, всебічно її аналізувати й адекватно інтерпретувати, а головне ефективно використовувати на практиці є необхідною передумовою для успішної життєдіяльності особистості в сучасному суспільстві. Сукупність необхідних людині для роботи з інформацією знань, умінь, ціннісних ставлень тощо охоплює поняття “інформаційна компетентність”. Оскільки розвиток цієї компетентності відбувається насамперед у процесі навчання особи, важливо забезпечити цілеспрямовану підготовку педагогів до формування інформаційної компетентності молоді, що і підтверджує актуальність обраної проблеми дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що науковці розглядають різні аспекти підготовки педагогів до формування в особистості інформаційної компетентності. Зокрема, загальнотеоретичні основи модернізації вищої педагогічної освіти висвітлено у працях А. Алексюка, А. Бойко, В. Євдокимова, М. Євтуха, І. Зязюна, І. Прокопенка та ін. Підготовці й перепідготовці педагогічних кадрів у системі дистанційного навчання присвячені дослідження В. Арешонкова, Л. Брескіної, В. Кухаренка та ін. Проблеми формування технологічної культури педагогів проаналізовано у працях С. Прийми, В. Бондаря та ін.

Під час проведення дослідження вивчали також наукові джерела, присвячені проблемі формування інформаційної компетентності особистості.

Авторське трактування поняття “компетентність” запропоновано у працях В. Булгакової, Т. Волобуєвої, І. Зимньої, О. Пометун, О. Овчарук та ін. Сутність поняття ключових компетентностей та їхній зміст, місце інформаційної компетентності в цій системі розкрито в наукових працях В. Кальней, О. Овчарук, І. Сергєєва, А. Хуторського, С. Шишова та ін. Окремі питання формування інформаційної компетентності індивідуума висвітлено в дослідженнях О. Локшиної, О. Пометун, І. Родигіної, О. Савченко, І. Тараненко та ін.

Утім, незважаючи на вагомий внесок науковців у вирішення окремих питань підготовки педагога до формування інформаційної компетентності особистості у процесі навчання, аналіз наукової літератури й освітньої практики свідчить, що загалом окреслена проблема потребує подальшого дослідження.

Мета статті – схарактеризувати наукові підходи до тлумачення поняття “інформаційна компетентність”, визначити організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до формування цієї компетентності в особистості як суб’єкта навчання.

У процесі дослідження з’ясовано, що українськими педагогами в рамках проекту ПРООН “Освітня політика та освіта “рівний – рівному” визначено, що формування інформаційної компетентності передусім передбачає розвиток в особистості таких здатностей:

- застосовувати інформаційні технології в навчанні та повсякденному житті;
- раціонально використовувати комп’ютер і комп’ютерні засоби під час розв’язання задач, які пов’язані з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, подаванням і передаванням;
- будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів інформаційних технологій;
- давати оцінку процесу й досягнутим результатам технологічної діяльності [2, с. 89].

І. Родигіна зводить інформаційну компетентність людини до сукупності таких умінь:

- використовувати різні джерела інформації;
- класифікувати документи;
- користуватися новими інформаційними технологіями;
- переробляти інформацію для отримання певного продукту;
- аналізувати й критично оцінювати інформацію;
- самостійно опрацювати інформацію;
- розуміти й усвідомлювати інформацію;
- залучати висновки із власного досвіду [3, с. 37].

А. Хуторської розкриває зміст інформаційної компетенції як системи вмінь самостійно шукати, аналізувати, відображати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її. Зокрема, на думку науковця, ця компетентність забезпечує навички роботи особи з інформацією, що міститься в навчальних предметах і освітніх галузях, а також в навколишньому світі [5].

За І. Зимньою, інформаційна компетентність реалізує здатність особистості до:

- прийому, опрацювання й передання інформації;
- перетворення інформації (читання, конспектування тощо), використання масмедійних і мультимедійних технологій;
- володіння електронними та інтернет-технологіями [1, с. 22].

З посиланням на висновки Ради Європи С. Шишов і С. Кальней зазначають, що інформаційна компетентність пов'язана з формуванням суспільства інформації. На їхню думку, компетентність такого виду виявляється через володіння новими технологіями, розуміння меж їх використання, виявлення сильних і слабких сторін, а також через здатність критичного ставлення до інформації та реклами, що розповсюджуються через канали засобів масової інформації [6, с. 18].

Відома українська дослідниця О. Савченко вважає, що інформаційна компетентність особистості свідчить про сформованість у неї навчально-інформаційних умінь і навичок. Ідеться передусім про такі здатності:

- швидко актуалізувати й відтворювати потрібну інформацію:
 - а) самостійно знаходити нову інформацію з різних джерел;
 - б) користуватися каталогами, складати бібліографію;
 - в) користуватися довідковою літературою;
 - г) працювати з графіками, схемами, таблицями, картинами тощо;
- складати план, тези виступів, доповідей, статей;
- знати й застосовувати прийоми швидкого читання:
 - а) використовувати прийоми розуміння тексту (структурування, формулювання пізнавальних запитань, “діалог” з автором та ін.);
 - б) працювати самостійно з підручником (розуміти структуру книги і призначення всіх елементів апарату орієнтування в текстах розділів, тем, параграфів, будувати процес самонавчання за певними завданнями);
 - в) знати і вдаватися до прийомів смислового групування матеріалу;
 - г) знати як і вміти упорядковувати та відтворювати інформацію (план, алгоритм, таблиця, схема, класифікація, стислий переказ тощо);
- вміти перетворювати інформацію на спосіб діяльності;
- досконало застосовувати загальнонавчальні вміння й навички:

- а) зосереджено слухати та водночас логічно опрацювати матеріал;
- б) виділяти смислові елементи висловлювань;
- в) формулювати запитання;
- г) відтворювати матеріал з елементами логічного опрацювання за певними запитаннями;
- д) здійснювати опис, пояснення, відтворення інформації з різних джерел;
- е) ущільнювати й розгортати інформацію залежно від мети діяльності;
- є) вести діалог та брати участь у дискусіях) [4, с. 44].

Отже, на підставі висновків науковців і результатів власного дослідження можемо стверджувати, що інформаційну компетентність можна визначити як особистісне новоутворення, в якому поєднуються знання, вміння, індивідуальні критерії ціннісного характеру тощо, які дають змогу індивідуумові швидко знаходити, правильно аналізувати й ефективно опрацювати одержану інформацію та результативно застосовувати її в реальній життєдіяльності. Інформаційна компетентність особистості насамперед виявляється через сформованість у неї таких здатностей:

- самостійно здобувати та опрацювати інформацію, необхідну для розв'язання поставленої проблеми, з різних друкованих джерел (наукової літератури, навчальних посібників, різних видів документів, різноманітних довідників, енциклопедій та ін.);
- грамотно працювати з комп'ютером, успішно використовувати сучасні інтернет-технології в навчальному процесі та повсякденному житті;
- систематизувати, зберігати, репрезентувати та передавати іншим людям отриману інформацію;
- виділяти з сукупності інформації ті дані, факти, які необхідні для вирішення сформульованих питань;
- знаходити різні вирішення, зокрема й нестандартні, для розв'язання запропонованих завдань, осмислювати критерії для відбору з них оптимальних варіантів;
- використовувати свій досвід для досягнення поставлених цілей, залучати інших до власних ідей і переконань.

На підставі визначеного змісту інформаційної компетентності, теоретичних доробок науковців з питань модернізації системи педагогічної освіти в умовах інформаційного суспільства, а також набутого практичного досвіду з цього питання ми дійшли висновку, що для ефективної підготовки майбутніх педагогів до формування інформаційної компетентності особистості важливо дотримуватися певних умов.

По-перше, необхідно забезпечити формування інформаційно-комп'ютерної грамотності безпосередньо у педагогів, оскільки, як свідчать результати дослідження, багато вчителів загальноосвітніх шкіл і викладачів вищих навчальних закладів не володіють комп'ютером навіть на рівні користувача. Тому під час організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах чи в системі підвищення кваліфікації треба активно впроваджувати сучасні інформаційні технології, забезпечуючи оволодіння педагогами такими базовими інформаційними вміннями:

- грамотно використовувати комп'ютер та різні комп'ютерні засоби, працювати з різними комп'ютерними програмами та пакетами, різними типами носіїв, електронними банками даних тощо;
- використовувати ресурси комп'ютерних технологій та світової мережі Інтернет, приймати та надсилати повідомлення за допомогою електронної пошти, вміти налагоджувати інформаційно комунікативний зв'язок у синхронному ("on-line") або в асинхронному режимі ("off-line"), володіти культурою діалогу у всесвітній мережі.

По-друге, підготовка педагогів до формування інформаційної компетентності особистості передбачає формування в них знань і вмінь методичного плану, які дають змогу їм успішно залучати молодь до сучасних інформаційних технологій. Передусім ідеться про такі з них:

- на підставі всебічного аналізу особливостей запропонованого навчального матеріалу та навчальних можливостей аудиторії забезпечувати оптимальний вибір методів, засобів його засвоєння молоддю, гармонійне поєднання традиційних джерел інформації з інноваційними інформаційними технологіями;
- раціонально комбінувати індивідуальні, групові й колективні форми роботи з особами, які навчаються;
- широко використовувати в навчальному процесі різноманітні проблемні ситуації, завдання з нестачею чи залишком інформації, питання для самоконтролю й самооцінювання тощо, які спонукають молодих людей до всебічного аналізу визначених умов, продукування різних варіантів виконання завдання й аргументованого вибору оптимального з них.

Як свідчать дані проміжних зрізів, ці умови сприяють підвищенню ефективності підготовки педагогів до формування інформаційної компетентності особистості під час навчання. У процесі подальшого дослідження плануємо продовжити апробацію визначених організаційно-педагогічних умов і на підставі аналізу одержаних результатів сформулювати висновки дослідження.

1. *Зимняя И.* Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Дайджест педагогических идей та технологій. Школа-парк. 2003. № 4. С. 18–23.
2. Перелік ключових компетентностей, визначений українськими педагогами (За матеріалами дискусій, організованих в рамках проекту ПРООН “Освітні політика та освіта “Рівний – рівному”, 2004) // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За заг. ред. О. В. Овчарук. К., 2004. С. 86–90.
3. *Родигіна І. В.* Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Х., 2005.
4. *Савченко О. Я.* Уміння вчитися як ключова компетентність загальної шкільної освіти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. К., 2004. С. 34–46.
5. *Хуторской А. В.* Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. 2003. № 2. С. 58–64.
6. *Шишов С. Е., Кальней В. А.* Мониторинг качества образования в школе. М., 1999.

EDUCATIONAL SPECIALISTS’ TRAINING FOR THE FORMATION OF PERSONALITY INFORMATIONAL COMPETENCE

Artem Tkachov

*H. Skovoroda National Pedagogical University of Kharkiv
Blukher Str., 2, UA – 61168 Kharkiv, Ukraine*

The article is devoted to the problem of educational specialists’ training for forming the informational competence of a personality as a subject of learning. It portrays the fundamental scientific approaches to the definition of «informational competence», determines the conditions of educational specialists’ training for the formation of young people informational competence in learning.

Key words: competence, informational competence, personality, conditions for educational specialists’ training.

**ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГОВ К ФОРМИРОВАНИЮ
ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЛИЧНОСТИ****Артем Ткачев**

*Харьковский национальный педагогический университет
имени Г. С. Сковороды,
ул. Блюхера, 2, 61168 Харьков, Украина*

Рассмотрена проблема подготовки педагогов к формированию информационной компетентности личности как субъекта обучения. Охарактеризованы основные научные подходы к определению понятия “информационная компетентность”, определены условия подготовки педагогов к формированию информационной компетентности молодежи во время обучения.

Ключевые слова: компетентность, информационная компетентность, личность, условия подготовки педагогов.

Стаття надійшла до редколегії 11.06.2008

Прийнята до друку 09.10.2008